

Drăgușeni

Jud. Botoșani

La est de Depresiunea Botoșani—Dorohoi și la nord de Dealurile Cozancea se află *Cîmpia Bașeului* caracterizată prin altitudini mai mari (culminează la 269 m în dealul Bordon, aproape de Coțușca), dar și prin locuri de sub 100 metri. Ca relief prezintă multe lărgimi și netezimi de culmi care contribuie — spun geografi — la aspectul de cîmpie. Este vorba, am putea spune, despre un fel de Cîmpie colinară. Terenurile acestor zone sînt supuse, din pricina lipsei de vegetație, unor puternice procese de eroziuni și pornituri. Încă din 1866 Ionescu de la Brad menționa rupturi de dealuri, ponoare, pămînturi oboșite, hîrtoape, sărături, pămînturi sterpe etc. Alunecările de teren, de forme, dimensiuni și vîrste diferite, ocupă întinderi însemnate, versanții prezentînd o răvășire haotică de proeminente și contrapante cu rețineri de ape în mici mlaștini și „buhalce” care contribuie la continua reactivare a fenomenului.

Alunecările active, mai cu seamă alunecările lenticulare (sau în cuiburi) cu adîncime medie de 1—5 m, acoperă versanți întregi pe văile diversilor afluenți ai Bașeului, printre care Podriga, zonă ce intră în sfera atenției noastre.

Pe această vale, la mai puțin de 7—8 km în amonte de vărsarea ei în Bașeu, într-un loc jos, la nu mai mult de 100 m înălțime, pe locul numit Ostrovel se află stațiunea cucuteniană care ne interesează. Situat între comuna Drăgușeni (căreia îi și aparține din punct de vedere teritorial) și satul Podriga, Ostrovelul a fost inițial înconjurat de apa Podrigăi, care aici se bifurca. La ora actuală, brațul stîng, secăt, a lăsat în locul lui o zonă mlaștinooasă greu accesibilă. Piriul Podriga, nămolos, cu debit redus, are în aceste locuri cîteva izvoare care-l mai activează în leneșul lui drum spre Bașeu.

Așezarea, actualmente grădină de zarzavat a C.A.P. Drăgușeni, a fost descoperită de Aristotel Crișmaru în anul 1964. Ea se întinde pe o suprafață de aproximativ 6 ha și

a fost puternic afectată (mai cu seamă în zona ei centrală) de serele grădinii mai sus menționate. În același timp partea vestică a Ostrovelului a fost distrusă de o lutărie încă în funcție.

Săpăturile noastre au trebuit să țină seama de fiecare dată de lucrările agricole și să fie plasate mai întotdeauna în zone eliberate temporar de culturi. Din aceste motive stațiunea nu a putut fi secționată de un șanț transversal, șanțurile au avut întotdeauna dimensiuni modeste — exceptîndu-se doar tranșeea I din 1970 care a avut o lungime de 70 m.

În timp ce campaniile anilor 1970—1974 s-au concentrat în jumătatea sud-estică a Ostrovelului, unde au fost degajate total sau parțial unsprezece locuințe și 26 de gropi, campania anului 1979 s-a desfășurat în extremitatea nord-vestică, unde prin intermediul șanțurilor XX și XXI au fost degajate și cercetate locuințele nr. 12 și 13 precum și groapa nr. 27.

Deoarece printre cele mai importante rezultate obținute la Drăgușeni sînt și acele privind locuințele cucuteniene, de la cele simple la acelea cu platforme, ne vom opri în primul rînd la datele culese cu prilejul degajării și demontării acestora. O facem și pentru a evidenția o dată în plus gradul înalt de cunoștințe în domeniul construcțiilor de locuințe, la care ajunseseră cucutenienii care preluaseră de la înaintașii lor precucutenieni cunoștințele și experiența acumulată de ei pe parcursul secolelor.

Locuința nr. 12, apărută în tranșeele XX—XXI, la adîncimi ce variau între 0,15—0,45 m, se prezenta sub forma unor îngrămădiri de chirpic, fragmente ceramice și foarte puține oase. Degajată complet ea avusese o formă relativ rectangulară și aproximativ 7×11 m și fusese orientată aproape SV—NE. Pe latura sud-vestică (în zona de vest-sud-vest) unele împrăstieri ar fi putut indica un eventual pridvor, dar considerăm

că este vorba mai degrabă de un deranjament al zonei respective, unde s-a păstrat numai o mică aglomerare de fragmente ceramice, chirpic și pietre. Pe lângă bulgării de chirpic în locuință se aflau și plăci a căror mărime varia între 27×24 — 48×31 cm.

Lipitura pereților, ce depășea adesea 7—8 cm grosime, păstra amprentele nuielelor și lemnului folosite la scheletul locuinței, avînd în compoziție multe paie tocate și pleavă, unii bulgări păstrînd chiar amprente de semințe. Ampreintele lemnului folosite sînt atît rotunde, avînd un diametru de 5—6 cm, cît și plate, late tot de 5—6 cm. Arderea se făcuse la roșu-cărămiziu zgurificat, dar nu lipseau nici bulgării incomplet pătrunși de foc, al căror miez era de culoare neagră, neagră-cenușie sau chiar gălbuie. Numeroase plăci provenind de la pereți, fuseseră frumos netezite și vopsite cu culoare alb-gălbuie, dovadă certă a zugrăvelilor pe care cucutenienii le practicau, destul de probabil atît la interiorul, cît și la exteriorul locuințelor.

Pe laturile de sud-est și nord-vest ale locuinței a fost amenajată, în unghi drept, o platformă de 5×2 și respectiv $6,50 \times 1,70$ m. Construită solid pe birne fasonate și rotunde cu un diametru ce varia între 18—24 cm, avusesse o lipitură groasă de 8—10 cm pe birne și de 12—15 cm în spațiul dintre ele. În lutulală, pe lângă paie tocate și pleavă se folosiseră ca degresant și alte materii organice (frunziș, nuiele foarte fine, poate chiar stufăriș tocat). Bine arsă, de la roșu-cărămiziu la nuanțe brun-cărămizii, avusesse și porțiuni incomplet pătrunse de foc a căror nuanță rămăsese neagră, neagră-cenușie și mai rar apropiată de culoarea lutului. Birnele platformei fuseseră toate așezate perpendicular pe latura lungă a locuinței. De remarcat că în timp ce lemnăria folosită la platformă a fost deosebit de masivă, bețele împletiturii pereților ca și stîlpii scheletului acestora par a fi fost mai reduși cantitativ (judecăm evident în funcție de amprentele păstrate pe bulgării de chirpic) decît la alte locuințe. În ceea ce privește platforma, mai cu seamă pe latura de sud-est, într-o zonă în care s-au descoperit și numeroase vase sparte *in situ*, chirpicul era mai bine ars pe fața care fusese în contact direct cu lemnele și prezenta nuanțe mai negricioase la suprafață. Destul de probabil arderea acestei platforme parțiale nu a fost făcută intenționat.

Într-o zonă limitată, pe platformă, s-au descoperit plăci mari de perete — între fața lor și aceea a platformei se aflau cîteva milimetri de pămînt (dovadă a prăbușirii în etape a pereților), plăcile pereților păstrînd toate urme culorii alb-gălbui cu care fuseseră vopsiți.

Pe pereți nu au fost însă descoperite nici resturi de pictură tricromă și nici motive decorative similare acelor care împodobesc ceramica.

În colțul de nord-vest al locuinței s-au descoperit cîteva: rișnițe sparte, unele de 30×18 cm, iar pe latura sud-estică, pe platformă, chiar lângă perete o serie de vase sparte, tasate pur și simplu de pereții prăbușiți peste ele, precum și resturile deranjate ale vetrei. De remarcat în cuprinsul acestei locuințe și marea cantitate de unelte de silex — gratoare, săgeți, lame întregi și fragmentare; nuclee, percutoare etc. — dar surprinzătoare este absența uneltelor de piatră șlefuită și raritatea oaselor de animale.

Locuința nr. 13. Descoperită în tranșeea nr. XXI, la 0,21—0,27 m adîncime suferise numeroase distrugerii datorate mai cu seamă lucrărilor agricole. Întrucît condiții obiective nu ne-au permis extinderea săpăturii, locuința nu a putut fi complet delimitată. Porțiunea degajată avea $6 \times 6,50$ m și prezenta, mai ales pe latura nord-vestică, numeroase goluri interioare. De fapt aici a fost descoperit și un fragment de amforă din sec. IV e.n. — deci distrugerile s-ar putea datora, cel puțin parțial, și acestei perioade.

Chirpicul masat și amestecat cu numeroase fragmente ceramice și cîteva pietre provenea de la pereții prăbușiți în urma incendiului. Bulgării erau mai mici și mai puțin consistenti decît aceia ai locuinței nr. 12. Cele două locuințe, foarte apropiate una de cealaltă (le separau numai 2 m), au sfîrșit probabil în urma unui și aceluiași incendiu. Și în locuința nr. 13 arderea s-a făcut de la roșu-cărămiziu la negru-cenușiu.

Orientată de asemenea sud-vest—nord-est, avusesse (ca și locuința alăturată) cîteva rișnițe sparte înspre marginea nord-vestică, precum și alte două pe latura sud-estică. Numeroși bulgări de chirpic mai păstrau amprentele nuielelor groase de 2—3 cm, ca și pe acelea ale lemnului cu diametru de 16—18 cm; lemnăria fusese sigur folosită la grinzile și furcile locuinței. În pasta chirpicului s-a amestecat ca degresant multă pleavă și paie tocate; unii bulgări avuseseră însă mai puține urme de materii organice; ei pot eventual proveni de la fătuiala dată pereților înainte de vopsirea lor. În unele porțiuni incendiul a fost atît de puternic încît chirpicul era zgurificat; predomină însă nuanțele roșii-cărămizii.

În mijlocul locuinței s-a păstrat, parțial, o ramă de chirpic înaltă de 8 cm, lungă de 1 m și lată de 60 cm, amenajată destul de probabil ca loc pentru rișnit. Amenajări similare se cunosc atît în aria culturii Cucuteni cît și în aceea a culturii Gumelnița. Din interiorul ei noi am luat probe de pămînt în

speranța unor analize ce vor putea aduce date suplimentare legate de eventualele cereale cultivate de locuitorii acestei așezări.

Incendiul locuinței care ne reține atenția a fost mult mai puternic decât al locuinței alăturate; mai tot materialul de silex provenit din ea fiind puternic calcinat.

Ceramica rezultată din cele două locuințe și groapa (nr. 27) aparține tuturor categoriilor binecunoscute la Drăgușeni.

Din punctul de vedere al preparării pastei menționăm în primul rând categoria fină avînd ca subgrupă pe aceea foarte fină, apoi o alta a cărei pastă omogenă, destul de bine frământată a fost arsă mai ales la roșu-cărămiziu dar și la cenușiu deschis, roșu intens sau chiar brun-gălbui, și în sfîrșit o ceramică lucrată dintr-o pastă cu un conținut destul de mare de impurități din care se modelau vase cu pereții groși sau foarte groși, arse de la nuanțe roze la gălbui, dar și de la roșu

spre roșu-cărămiziu sau cenușiu spre negru-cenușiu. Cît privește formele ele par a fi dominate de cupe și străchini urmate de vasele cu corpul sferic și gîtul scurt, de acelea cu corpul etajat, de capace precum și de tot felul de vase cu picior (de la fructiere la vase globulare și castroane).

Tehnicile decorative sînt la rîndul lor (ca dealtfel și motivele) de o remarcabilă varietate. Alături de incizie întîlnim șanțulețele largi și de diverse adîncimi, canelurile combinate cu pictură bicromă, bicromia singură și în sfîrșit tricromia care uneori apare pe același vas împreună cu decorul bicrom. Nu lipsește nici pictura crudă, care însoțește adeseori motivele incizate.

Amintim în sfîrșit și așa-numita categorie „C” a ceramicii cucuteniene (precizînd odată în plus cît de impropriu este acest termen) subliniind calitatea inferioară a tehnologiei acestei ceramicii.